

CAFÈ EUROPA

Rafael Jorba

Una idea d'Europa

L'atzar ha volgut que l'últim *Cafè Europa* abans del parèntesi estiuc coincideixi amb l'entrega número noranta. Recapitulo: vaig manllevar de George Steiner la imatge que Europa estava feta de cafès. "El cafè és un lloc per a la cita i la conspiració, per al debat intel·lectual i la tafaneria, per al *flâneur* i per al poeta (...) Mentre hi hagi cafès, la idea d'Europa tindrà contingut", afirmava. Del cafè que freqüentava Pessoa a Lisboa al cafè de Viena on ho feia Freud, el pare de la psicoanàlisi; dels cafès de Copenhaguen en què meditava Kierkegaard al de París on ho feia Sartre: "Ningú no escriu volums de fenomenologia a la taula d'un bar americà". Ara fa un segle, quan es van apagar els llums a Europa, l'agost del 1914, feia un parell de dies que Jean Jaurès havia estat assassinat en un cafè de París. Cent anys després el nacional-populisme cavalca de nou. A aquest fenomen, de diferents colors i banderes, he dedicat part de les meves reflexions. I ho he intentat fer tot seguint el mestratge de Xavier Batalla, que em va precedir en aquestes pàgines, amb la seva *Nova Agenda*.

L'Europa dels cafès i la seva geografia, feta a mida del peu humà, expliquen acords i desacords, èxits i tragèdies, cultura i gastronomia, arquitectura i creació literària. Europa, com ens recorda Steiner, sempre s'ha pogut recórrer caminant, des del camí de Sant Jaume de l'edat mitjana fins als actuals GR. En aquest context, la globalització ha sacsejat els fonaments de la vella Europa i ha desplaçat aquell centre de gravetat, de cultura i civilitat de què són testimoni els seus cafès i la seva geografia humana. I, per acabar-ho d'adobar, l'actual cicle de crisi econòmica amenaça d'enderrocar la història d'un èxit: la construcció europea. Val a dir que es tracta del cicle compartit més gran de llibertat política, progrés econòmic i benestar social. La fractura de les classes mitjanes –agents socials de la construcció europea juntament amb els pares polítics fundadors, democristians i socialdemòcrates– ha ressuscitat els vells fantasmes que es van despertar també als cafès i a la geografia d'Europa en el primer terç del segle XX:

el replegament identitari, les pors i tics atàvics, la temptació totalitària, la deriva tecnocràtica, l'auge de la demagògia i la xenofòbia. Tot plegat acompanyat, en el pla sociopolític, de la decadència de l'Estat democràtic, que ha donat pas a uns *temps líquids*, segons l'expressió de Zygmunt Bauman, en els quals els ciutadans han passat a la condició de clients i consumidors (i avui de deutors).

En aquest context, amb tots aquests

però que resumeix el repte present. D'una banda, defensa la fèrtil diversitat europea, començant per la de les seves llengües: "No hi ha *llengües petites*. Cada llengua conté, expressa i transmet no solament una càrrega de memòria singular d'allò que s'ha viscut, sinó també una energia evolutiva del seu futur, una potencialitat per demà. La mort d'una llengua és irreparable". Però, d'altra banda, també adverteix que "els odis ètnics, el

de la llarga crònica d'odis mutus?". "No conec la resposta. Només puc dir que els que són més savis que jo han de trobar-la, i que es fa tard", conclou.

Des d'aquest *Cafè Europa*, deutor de la saviesa de Steiner, també he intentat apuntar algunes respostes. No només en el pla europeu, sinó també en l'actual debat hispano-espanyol, marcat pel *procés* català. He recordat que la democràcia no pot ser la suma aritmètica dels grups en escena, que no pot respondre només a la regla del 51% contra el 49% o viceversa, sinó que ha de preservar un ampli espai compartit. He afirmat que estem davant un problema polític que ni la història ni els tractats ni les constitucions no podran resoldre. He apuntat que de la mateixa manera que des del Govern central s'ha sacralitzat la unitat d'Espanya,

JEAN-FRANÇOIS BADIAS / AP

L'epicentre del debat

Al centre de la imatge, el primer ministre de Grècia, Alexis Tsipras, en la seva intervenció davant el Parlament Europeu, el 8 de juliol passat a Estrasburg, tres dies després de la seva teòrica victòria en el referèndum. La crisi grega ha donat la temperatura de l'estat de salut de la UE.

elements a la coctelera, no és estrany que la crisi econòmica que ens sacseja des del 2008 trobés el terreny adobat per fer créixer els mals que ara s'evidencien i que ja havien estat apuntats per Steiner a *La idea d'Europa* (2004). El geni d'Europa "és el de la seva diversitat lingüística, cultural i social, d'un mosaic generós que sovint converteix una distància insignificant, una separació de vint quilòmetres, en una divisió entre dos mons." Des d'aquesta òptica, formula un desideratium que pot semblar contradictori,

nacionalisme xovinista i les reivindicacions regionals han estat el malson d'Europa". La conclusió, amb aquests dos vectors en escena, és doble. Europa, a parer de Steiner, "sens dubte morirà si no lluita per les seves llengües, les tradicions locals i les seves autonomies socials". Tanmateix, tot seguit, fa la pregunta clau: "Com podem equilibrar les contradictòries reivindicacions d'unificació politicoeconòmica i de singularitat creativa? Com podem dissociar la preservació de la riquesa de la diferència

"Com podem dissociar la preservació de la riquesa de la diferència de la llarga crònica d'odis mutus?"

des del Govern de Catalunya s'ha banalitzat la secessió, és a dir, el divorci polític, el mal menor quan es trenca la convivència; mai l'ideal democràtic.

Mal m'està el dir-ho però, en portes del *plebiscit* del 27-S, reconec que aquest esforç per explicar la complexitat no ha fet prou forat. L'anomenat *procés* –el títol de la novel·la inacabada de Kafka– s'obre pas amb eufemismes, prejudicis i suposicions, que a còpia de ser repetits mil i una vegades han assolit l'estatus de conceptes indiscutibles. El resultat, com lamentava al seu dia Gaziell en aquest mateix diari (21/XII/1934), és que "hem acabat espantant tots els nostres amics no catalans (...), i havent de passar nosaltres, als ulls de la majoria de peninsulars, per matussers i ridículs separatistes". Però tard o d'hora –els ho deia aquesta setmana a un grup de col·legues a Madrid– Espanya haurà de fer una oferta, valenta i generosa, per rescatar una majoria de ciutadans de Catalunya que encara té un sentiment múltiple de pertinença. *On ets, Espanya?*